

بررسی اثرات حس مکان بر مشارکت شهروندان در بهسازی بافت فرسوده (مطالعه موردی: شهر جاجرم)

محمد کریمی^{۱*}، محمد میرزاعلی^۲

۱- کارشناس ارشد معماری، دانشگاه آزاد اسلامی آزادشهر، ایران. karimi.m7663@gmail.com

۲- دانشجوی دکتری و مدرس گروه معماری، دانشگاه آزاد اسلامی گنبدکاووس، ایران. m.mirzaali63@gmail.com

چکیده

محلات و بافت‌های قدیمی شهرها به‌عنوان بخشی از تاریخ گذشته آن شهرها بوده که طی زمان و تحت تاثیر جریان‌های طبیعی، اجتماعی، سیاسی و اقتصادی به تدریج دچار تغییر و فرسودگی گردیده و ضرورت بهسازی آنها در طول زمان احساس گردیده است. در بین دارایی‌های یک اجتماع، سرمایه اجتماعی و تعلق مکانی از اهمیت خاصی برخوردار است و می‌تواند محرک توسعه محله یا شهر باشد. زیرا این دو دارایی باعث می‌شود افراد، سایر سرمایه‌ها از جمله سرمایه‌های فکری و مالی خود را جهت ترقی محیط زندگی شان وارد عرصه کنند. از این‌رو در این تحقیق سعی شده است میزان حس تعلق مکانی، سرمایه اجتماعی و مشارکت شهروندان در محلات قدیمی و فرسوده شهر جاجرم مورد سنجش قرار گیرد و نقش این متغیرها بر میزان مشارکت ساکنان در توسعه محلات خود مورد تحلیل قرار گیرد. تحقیق حاضر به لحاظ هدف از نوع کاربردی بوده و از نظر متدولوژی توصیفی-تحلیلی است که از روش‌های اسنادی و میدانی برای گردآوری داده‌ها استفاده شده است. جامعه آماری شامل ۱۰۲۶ سرپرست خانوارهای محلات قدیمی شهر جاجرم بوده که با توجه به فرمول کوکران تعداد ۱۵۰ نفر به‌عنوان حجم نمونه تعیین گردید. نتایج تحقیق حاکی از آن است که سرمایه اجتماعی و حس تعلق مکانی در محلات قدیمی و فرسوده شهر جاجرم کمی بالاتر از حد متوسط آماری بوده است. به طوری که، این دو متغیر تاثیر معناداری بر میزان مشارکت شهروندان در برنامه‌های بهسازی محلات فرسوده این شهر دارد.

واژه‌های کلیدی: حس مکان، مشارکت شهروندان، بهسازی بافت، بافت فرسوده، شهر جاجرم.

۱- مقدمه

در دوره تحولات جدید شهرنشینی و مشکلات ناشی از آن، مراکز و بافت‌های تاریخی شهرها بیش از سایر نقاط شهری در معرض تاثیرات نامطلوب توسعه شهری قرار گرفته‌اند؛ تا آنجا که لزوم احیای بافت‌های شهری در سیر تحولات جدید، ناگزیر می‌نماید. به مرور زمان و به دنبال دگرگونی‌های اجتماعی-اقتصادی و فرهنگی-سیاسی ایران و همچنین گسترش فیزیکی-افقی و ناموزون شهرها به دلیل رشد سریع جمعیت شهری و مشکلات تامین مسکن و ارائه خدمات مورد نیاز برای شهروندان گونه‌های دیگر از شهرها را به وجود آورد که امروزه به دو بخش قدیمی و جدید تبدیل شده اند که به دلایل مختلف فاصله میان این دو بافت شدت یافته است و عدم تطابق بافت با نیازهای نوین اغلب بافت‌های قدیمی در شهر تبدیل به بافت‌های فرسوده شهری شده اند. بافت‌های فرسوده بیش‌تر در مراکز شهرهای قدیمی و کهن واقع اند و همان هسته‌های اولیه و بافت قدیمی و تاریخی شهرها هستند [1]. در این میان، نکته‌ای که در حوزه مداخله موثر و اصولی در بافت‌های فرسوده شهری حائز اهمیت است، توجه به امر مشارکت مردمی است. در این رابطه باید توجه شود که هر گونه مداخله اصولی در بافت‌های زنده شهری